

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՔԱՆՈՒՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

1884 թվականի (902 Նոյ. — 903 օգոստ.) բաժնորդագրված է 20 ֆր. կան- լիկի վարկի է նաև բաժնորդագրվող քանի ամսի համար որ ուղղուի, ամեն մեկ ամսականը 2 ֆր. հաշվարկով և 1903 օգոստոս ամսին անդին չանցելու պայմանով:

ԺԸ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 37

1904 ԱՊՐԻԼ 16 ԾԲ. (Հ. Տ. Ապրիլ 3)

(փոխարեն 1903 ՅՈՒԼԻՍ 15)

ՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

Խմբագրությունը, եթե հարկ համարի, համառոտելով և կա- ռապարակելով կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պար- տաւոր չէ վերագործունել չհրատարակուած ձեռագիրները: Մանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Մանուցման 1 միջակ դիրք 1 սանդակ կարժէ 1 քաղաքի 2 սանդակ: Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction: Rue Beaumont, 9.

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ռուսիայի հայ եկեղեցական կալուածների խնդրին առթով. — Հայեր ի Ռուսիա. — Հայեր ի Թիւրքիա. — Եգիպտոսի Հայերի վիճակագիր մը. — Տեղական. — Գութանը եւ իր տնօրէն խմբագիրը. — Նուիրատուութիւն. — Փոքրիկ տուր- նակագիր. — Բանֆիի կեանքից. — Երկրաշարժ. — Թիւրքիա եւ Պուլկա- րիա. — Անգլիա եւ Տրանսա. — Ռուս- եւ ճարտարական պատերազմը. — Մա- նուցումներ:

ՌՈՒՍԻԱԻ ՀԱՅ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԻ ԽՆԴՐԻՆ ԱՌԹՈՎ

Ռուսիոյ Հայ եկեղեցեաց կալուած- ները գրաւուելու ձեռնարկուած ա- տեն Հայաստանեայց եկեղեցին ուս- օրթոտոքս եկեղեցւոյն հետ բռնի ձու- լելու ներկայ տագնապին մէջ՝ այս ու- այն Հայ անհատին մեղսակցութիւնը կամ մեղապարտ ձեռնապահութիւնը մատնանշել ապագայ պատմագիրներու թողով, խղճի պարտք մը կը սեպեմ արտասահմանի ազգակիցներուս յի- չեցնել թէ Ռուսիոյ և Թուրքիոյ Հա- յերէն աւելի մեր վրայ կը ծանրանայ կալուածական խնդրոյն լուծումը ձեռք բերելու հոգը. մինչ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքարանը, հակառակ իւր գործունէութիւնը կաշկանդող կապե- լուն, սպասուածէն աւելի կորով և յարատեւութիւն ցոյց կուտայ ազգա- յին եկեղեցւոյ անկախութիւնը պաշտ- պանելու համար, մենք՝ ազատ միջա- վայրի մէջ ապրողներս՝ կը կարծենք ամեն ինչ կատարած ըլլալ միանգամ ընդ միշտ բողոքախառն աղերսագրեր մատուցանելով. սակայն պէտք է ի նկատի առնենք որ եթէ տակաւին անխոհմտութեամբ չփութոնք մեր ձեռքը գտնուած պատեհութիւններէն օգտուել մեր եկեղեցւոյն ուղղուած հարուածը հեռացնելու համար, այն ատեն յառաջացած տագնապին եր- կարելով՝ հալածանքի քաղաքակա- նութեան կուսակիցք հաւանական է որ յաջողին այնպիսի դարձուածք մը տալ այս խնդրոյն որ գործը կրօնական հալածանքի երևոյթէն դուրս ելնելով քաղաքական գոյն մը առնէ և պատր- ուակ մը ստեղծուի մեր Ռուսիաբնակ ազգակիցները ջարդել տալու: Մենք չենք կարող ինքզինքնիս արդարաց- նել, անտեղեկ ձևանալով այն ճըն-

շումներուն զորս կը բանեցնեն ամե- նայն Հայոց Հայրապետին և սինոդա- կանաց վրայ, ստորագրել տալու հա- մար մեր եկեղեցւոյն ուրոյն գոյու- թիւնը չլնող նոր Պոլսէնիւն: Երբ մեր մեծահարուստ հայ ինչեր՝ ընդ որս և յեղափոխականութեան մակա- բոյններ՝ արտասահման նստած՝ կնճ- ոտտ պարագաներու մէջ եկեղեցւոյ պետերու բռնած քաղաքականութիւ- նը քննադատել միայն գիտեն, միւս կողմէ երբեք մտքերնէն չեն անցընել պատկառելի գումար մը դնել պաշտօ- նական մարմնոց տրամադրութեան ներքե, որպէսզի կարելի ըլլայ արդի- նաւորել ազգովին կատարուելիք ձեռ- նարկները: Եթէ ուստայայ մեծա- տունք զանազան հաշիւներով ձեռն- պահ մնալ կուզեն, Թուրքիոյ, Տրան- սայի, Անգլիոյ, Եգիպտոսի, անգլիա- կան Հնդկաստանի և Աւստրիոյ հպա- տակ հայ հարուստներ եթէ ուզեն, կարող են նիւթական նեցուկ մը ըլլալ այս զուտ կրօնական խնդրոյն լուծմա- նը համար. մանաւանդ երբ ակներև է թէ չէ կարելի զիրենք ամբաստանել որ յեղափոխական քօմիտէներու օգ- նած կըլլան այդպէսով. ըստ իս, մեր հարուստներուն համար ամենէն պատ- ուաբեր առիթն է որ կը ներկայանայ իրենց գրամը առատաձեռնելու ներ- կայ ճգնաժամին բարձմանը՝ փոխանակ սպառնալեաց տակ կուսակցութեանց ահաբեկիչներու ափը լեցնելու անհա- չիւ գումարներ առահի. ուստի, կը հրաւիրեմք զիրենք որ չի վարանին օժանդակելու բոլոր այն հանրօգուտ ձեռնարկներուն զորս ողջմտութիւնը պարտք կը դնէ մեր վրայ՝ դրամիս օգտակարապէս և խելացի կերպով գործածելու մէջ: Այն օրը որ հա- բուստները դրամ դնեն մէջտեղ՝ գոր- ծին ինքնին մղում կը տրուի, զի «ուր գանձք ձեր են, անդ եղիցին և սիրտք ձեր»: Փորձով տեսնուած է որ երբ աւագանին, կղերը և ժողովուրդը ձեռք ձեռքի տուած գործած են՝ թափուած ջանքերը արդիւնաւոր ե- ղած են. օրինակ, երբ Բ. Դուռը յա- մառաբար Բէրաի Հայոց գերեզմա- նատանը կառավարութեան յանձնուի- լը կը պնդէր, Խորէն Արքեպ. Լուսին- եան՝ ի գլուխ վեղարաւորներու դա- սին՝ ժողովրդեան ստուար բազմու- թեան մը բարոյական զօրութեանը կը թնամ՝ յաջողեցաւ Հայոց արդար

իրաւունքը պաշտպանել ԱպտիւլԱզիզ ողորմած կայսեր մօտ Թօփհանէի մզկիթին առջև: Ի վերջ բանիս, մեր դանդաղու- թեամբը չի վատնենք ժամանակը. կորսուած պատեհութիւնը ետ չի դառնար ալիս, և վերջ ի վերջոյ ուշ մնացողի աճապարանքով սխալ քայ- լեր չառնենք: Չընայելով նիւթական համեստ վիճակիս, ես ինքս այժմէն կը յայտարարեմ թէ պատրաստ եմ մասնակցել այս նպատակաւ բացուած հանգանակութեան մը: Գող Վաւիլ

ՀԱՅԵՐ Ի ՌՈՒՍԻԱ

Ներքին գործերի նախարարու- թեան կողմէն մեր վեհ. կաթողիկոսին զրկուել են գրաւուած տոկոսաբեր արժեթուղթերի և բաժնէթուղթերի կտրոններն որ գանձելով գործածէ իր և վանքերի ու եկեղեցիներին և թե- մական դպրանոցներին պէտքերին հա- մար: 7-8 ամսէ ի վեր կտրոնները գանձուած չլինելով, բաւական խոշոր- կեկ գումար մը կը ներկայացունեն այժմ. բայց կը լսուի թէ վեհ. կաթո- ղիկոսը մտադիր է յետ դարձունել այդ կտրոններ քանի որ մայր թուղ- թերն ատոնց հետ չեն զրկուած և այդ դրամներ առնելու համար ստացագիր տալով՝ անուղղակի ընդունած պիտի լինի 1903 մայիսի հրամանագիրը: — Մարտ 10/23ին, Տփղիսի վերա- քննիչ Ատենին քաղաքային ճիւղը շատ հետաքրքրաշարժ խնդիր մը որոշեց: 1903 Նոյ. 25ին Տփղիսի Հայոց Առաջ- նորդարանը կալուածական դատ մը ունէր Տփղիսի քաղաքային նախագա- տներին առջև: Առաջնորդարանին կողմէ իբրև լրագոր փոխանորդ ներ- կայացած էր փաստաբան Տիար Ս. Ս. Միլիք-Աղամբան: Դատարանը, հա- կառակ կողմին առարկութեան վրայ, նկատելով որ 1903 յունիս 12ի կանո- նադրութեամբ Հայոց եկեղեցիին կալ- ուածներն ու գոյքերն անցած են «պատկանեալ նախարարութիւննե- լին», եզրակացուց թէ Տփղիսի Ա- ռաջնորդարանը չէ կարող փոխանորդ ունենալ, քանի որ ստացուածքի տէր չէ: Այս որոշման դէմ, Առաջնորդա- րանը վերաքննութեան կը դիմէր, դարձեալ Տիար Միլիք-Աղամբանի

միջոցով: Փաստաբանը պնդեց թէ Յունիսի կանոնադրութիւնը Հայաս- տանեայց եկեղեցին զրկած չէ սեփա- կանութեան իրաւունքէն, այլ միայն մատակարարութիւնն անցուցած է պատկանեալ նախարարութիւններին: Օրէնքն որոշապէս դրած է այս սկզ- բունքը: Հետեւապէս, Առաջնորդարա- նի Հոգևոր Ատենան (Կոնսիստորիա) պարտի հոգ տանիլ այս սեփականու- թեան իրաւունքին անկորուստ պահ- պանման: Առկէ զատ, նոյն իսկ պատ- կանեալ նախարարութիւններին գործը դիւրացնելու համար, պէտք է որ Կոնսիստորիաները բոլոր վիճելի գոր- ծերը մաքրելու, իրենց առնելիքներ գանձելու, մասնաւորների կողմէ ու- տնձգութեան առարկայ եղած իրենց կալուածներն ազատելու վիճակի մը մէջ գտնուին և հետեւապէս, պէտք է որ լրագոր փոխանորդ կարգելու իրա-ւունքն ունենան: Արդէն կան կալուած- ներ որոնք մասնաւորների կողմէն իւ- րացուած են, և որպէսզի անոնք իբրև եկեղեցիի սեփականութիւնն անցնին պատկանեալ նախարարութիւններին, պէտք է որ եկեղեցին նախ դատ վարէ և ազատէ զանոնք: Վերջապէս, եկե- ղեցին արդէն արքունի զանազան վար- չութիւնների հետ դատի մէջ է, այս դատեր չեն աւարտած, հարկ է ու- ընմն որ եկեղեցին զանաք շարունա- կելու համար կարենայ փոխանորդ ու- նենալ: Պետական գանձարանի փաստաբան Տ. Սօքոլով պնդեց թէ քանի որ Հայ եկեղեցին իր կարգ մը գոյքերի տէրն ինք չէ այլ ևս, զանոնք դատարանի առջև պաշտպանելու համար փոխանորդ ունենալու իրաւունքին ալ պէտք չու- նի: Օրէնքը չի պահանջեր Կոնսիս- տորիաներէն որ այսուհետեւ ալ դատի ելնեն Հայ եկեղեցիի գոյքերը պաշտ- պանելու համար: Վերաքննիչ Ատենան իրաւունք տը-ւաւ Տփղիսի Առաջնորդարանին և հաստատեց թէ « 1903 Յունիս 12ի օրէնքով, Հայոց Կոնսիստորիաները չեն զրկուած Հայ եկեղեցիի կալուա- ծական շահերը պաշտպանելու իրա-ւունքէն: » — Կալուսի պատրիարք Ամեն. Օր- մանեան՝ Չատկի երկուշաբթի օրը (ապրիլ 11) Պատրիարքարանին մէջ Չատկական ընդունելութիւններին առթով Ազգ. վարչութեան կողմէն

խօսուած ճառին պատասխանած ժա. մանակ, վարչական օրակարգի խնդիր. ներքին վրայ ըրած տեսութեան մէջ էջմիածնի կաթողիկոսական խնդրի արդի վիճակին նկատմամբ յայտարա. րեց հետեւեալը .

«Ս. էջմիածնայ հոգևոր ծանօթ հարցը, ի մասին Հայրապետական իրա. ւասութեան, կանգ առած վիճակ մը ունի, անորոշ ժամանակի մը համար յետաձգուած կը թուի. ունէ լուր չկայ նորօրէնսդրութեան մասին Գիտութեան եղան, բայց վերջնական պատասխան մը հնար չեղաւ ստանալ : Միայն ու. րախալի պարագայ մ'է թէ Սրբազան Հայրապետը քաջառողջ վիճակի մէջ կը գտնուի, ինչպէս կերէի զատկական շնորհաւորութեան համար իր ուղղած սիրազեղուն հեռագրէն, որով կ'օրհնէ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հաւատաց. եալ ժողովուրդն և մաղթանքներ կընէ Եկեղեցւոյ լրութեան համար : »

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻԻԻԲԻՒՄ

Ջմիռնէն կիւմարունն թէ Տիար Պաղտատար Ճերմակեան որ Ս. Լու. սաւորչեան Հիւանդանոցին կտակած էր Գորտէլիսի մէջ իր ունեցած 2 տուններն ու 2 խանութներն որոնք տարեկան 80 ոսկի եկամուտ կը բերեն, մեռեր է մարտ 14/27ին : Նուիրատուն պայման դրած էր որ իր և իր կնոջ կենդանութեան միջոցին ինք պիտի ստանայ անոնց հասոյթներ. իր մահէ յետոյ իր արիւր կին պիտի ստանայ, 1/2ին 4ը Հիւանդանոցին տալու պայ. մանով. իսկ երկուքին մեռնելէն յետոյ Հիւանդանոցն իրեն սեփականատէր բոլորովին ինք պիտի գտնուէ եկամուտ. ներք :

— Վանէն կը հաղորդեն թէ Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսը, Տիկին Նա. տիրեանցի միջոցով, 60 լիւրայի մօտ գումար մը նուէր զրկեր է Վանի նո. րահաստատ կեդրոնական վարժարա. նին և օրհնութեան կոնդակ մ'ալ Տիար Մկրտիչ Մաքսապետեանին որ կեդ. րոնական վարժարանի չինութեան վե. րակացութիւնն ըրած էր :

Վանի նախկին ուսուցչներէն Տիար Նշան Երվանեան որ երբեմն Վանի անդիլական դեր-հիւպատոսարանի թարգմանութեան պաշտօնն ալ վա. րած է, մեռեր է :

— Արաբկիրի Ս. Աստուածածին ե. կեղեցիի վերաշինութեան ֆէրմանն որ Պատրիարքարանի միջոցով ստաց. ուած էր Բ. Դուռէն, զրկուեր է Արաբ. կիր :

— Պատրիարքական փոխանորդու. թեան պաշտօնով Ռումանիա զրկուե. լիք Տ. Վահան Ծ. Վ. Յակոբեանի Ռումանիա երթալը յետաձգուած լի. նելով, Կ. պօլսի մէկ եկեղեցիի մէջ քարոզչութեան պաշտօն պիտի տրուի իրեն : Կըսուի թէ այդպիսի պաշտօնով Ռումանիա եկեղեցական մը զրկելու ճանապարհածախքն ու պաշտօնավա. րութեան ծախքերը խնդրի նիւթ դառնալով դժուարութիւններ յա. րուցած են :

— Երկար ատենէ ի վեր հաստատ.

ուած սովորութեան մը համեմատ, սովորանին հրամանով ելմտական նա. խարարութենէն 50.000 ղշ. գատկա. կան նուէր եկեր է մեր ազգային Պատ. րիարքարանի. ինչպէս նաև նոյնչափ գումար մը Յոյների պատրիարքա. րանին, 25.000 ղշ. Հայ-հռոմէական. ների պատրիարքարանին և 30.000 ղշ. ալ Հրեայնեի խախամարանին :

Ազգէ գատ, սովորանը Ջատկին առ. թով իր անձնական գանձէ ալ 25 000 ղշ. մեր Պատրիարքարանին նուէր զրկեր է որ սովորանի անձնական գանձին նախարար վսեմ. Յովհաննէս Սազըզ էֆ. անձամբ Պատրիարքա. րան բերեր և յանձներ է Ամեն. Օր. մանեան պատրիարքին : 40.000 ղշ. Յոյների և 10.000 ղշ. ալ Հայ-հռոմէա. կանների պատրիարքարանին զրկեր է :

— Պատրիարքարանը 3.000 ղշ. զրկեր է կեդրոնական բանտը, Հայ բանտարկեալներին բաժնուելու հա. մար Ջատկին առթով :

— Խարբերդի վարժապետներէն ծանօթ գրագէտ Տիար Յովհաննէս Թարութիւնեան որ քաղաքական ամ. բաստանութեամբ բանտարկուած էր, բանտէն արձակուեր և վերահաստատ. ուեր է իր ուսուցչական պաշտօնի մէջ :

— Կիրքի կաթողիկոսական տե. ղապահ Գեր. Աբրահամ եպիսկոպոս Մամիկոնեանի պաշտօնավարութեան պէրաթը Բ. Դուռէն Պատրիարքարան եկած լինելով, Տ. Աբրահամ եպիսկ. քի օրէն կը մեկնի Կ. պօլսէն իր պաշ. տօնավայր երթալու համար :

— Կ. պօլսի լրագրիւններէն կիմանալք որ թիւրքերէնի համբաւաւոր և վա. ղեմի ուսուցիչ Հէրէթիկ հօճան (Ռե. թէոս էֆ. Գրիգորեան) մեռեր է : Իր թաղում կատարուեր է մեծ հանդէսով :

— Ջմիռնի ուսական հիւպատոսա. րանը պահանջեր է Ջմիռնի առաջնոր. դարանէն որ հանգուցեալ Մելքիսե. ղեկ Սրբազանի գոյքերն իրեն յանձ. նուին որովհետև ուսու կառավարու. թիւնը ուսասպատակ կը ճանչնայ Մելքիսեղի Սրբազանը. հետեւապէս պէտք է որ անոր գոյքեր էջմիածնի Միաբանութեան տրուին Պալատէ. նիսի համեմատ. և որովհետև Միա. բանութեան հաւաքական գոյքերն ալ պատկանեալ նախարարութիւններին յանձնուած են, պէտք է ասոնք ալ հիւպատոսարանին յանձնուին՝ անոնց տրամադրութեան տակ գրուելու հա. մար :

Բայց Ազգ. Պատրիարքարանը օսմ. հպատակ կը ճանչէ հանգուցեալը որ Ռուսիաէն անդարձ մեկնած և օսմ. պէրաթներով երկար տարիներ պաշ. տօնավարած է օսմ. երկրին մէջ :

ԵԳԻՊՏՈՒ ՀԱՅՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԱԳԻՐԸ ՄԸ

Մէկ տարի ընթացքին մէջ (1903 մարտ 1էն մինչև 1904 փետր. 29) Եգիպտոս ծնած, ամուսնացած, մեռած Հայերի վիճակացոյցն է հետեւեալը.

Գահիրէ ծնած են 59. պսակուած 55, մեռած 92.

Ալեքսանդրիա ծնած են 50, պսակուած 24, մեռած 52 :

Սլահայլ գիւղաքաղաքներէ մէջ ցիրու.

ցան Հայեր կան, մինչև Սուտան որ Գա. հիրէէն 22 ժամ հեռու է երկաթուղով : Տարին 2 անգամ Գահիրէէն քահանայ մը կը զրկուի այդ Հայերին այցելել : Տեղ մը չկայ 10 տուն ժողովուած ընտանիք որ կարելի լինի քահանայ մը իրենց յատկա. ցուեկ. այդ Հայեր ընդհանրապէս պարզ աշխատաւորներ են երկաթուղիի ծխա. խոտի, ջուրի և շաքարի գործարաններէ մէջ. շատ քիչեր կան ազատ արհեստներով զբաղող :

Հայեր սկսած են Եթովպիայի մէջ ալ բնակութիւն հաստատել, թէև այդտեղ իրենց եկեղեցի և ազգութիւն պահպա. նելու համար շատ դժուար կացութեան մը մէջ կը գտնուին, հայկական կեդրոն. ներէ բոլորովին անխառնած լինելով. եթէ զաւակ ունենան, հաւանօրէն ա. տոնք ամէնքն ալ կը զպտիանան :

Տ Ե Ղ Ա Կ Ա Ն

Ազնուաւոր Եգիպտոսի վարդապետ Թ. Թիւ. րապետն իր ծաղկահասակ աղկան Օր. Հայկուհիի հետ հինգ շաբթի օր (ապրիլ 14) Մէսսաթրիի «Նիթէ» շոգենաւով մեկ նեցաւ տեղէն Կ. պօլսի երթալու համար ուր պիտի անցունէ ժամանակ մը : Գաղ. թականութեան անգամներէն շատեր մինչև շոգենաւ գնացին, ողբերթ և շու. տով վերադարձ մաղթելով :

— Այս օրեր Մարտիկի Հայերին մէջ Բարեգործական Միութիւնը Հայոց անուանով ընկերութիւն մը կազմուեցաւ որի նպա. տակն է օգնել կարօտեալ ազգակիցներին և քաջալերել ազգօգուտ ձեռնարկներն իր ունեցած դիւրութիւններէ համեմա. տութեամբ և զանազան միջոցներով ո. րոնք որոշուած են իր Կանոնագրի մէջ : Իր ժողովներէ մէջ կրօնական և քաղա. քական խնդիրներէ վրայ խօսիլը բացար. ձակապէս արգիլուած է Կանոնագրին համեմատ :

Այս ընկերութեան կազմութեան վրայ աւելի մանրամաս տեղեկութիւններ ու. լիլ անգամ :

ԳՈՐԾԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՏՆՕՐԷՆ ԽՄԲԱԳԻՐԸ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք Գոռքան հողագործական, գիտական և արուեստական հանդէսի Դ տարիի Ա թիւը : «Գուրծան»ի տնօրինութիւնը կը խոստանայ այսուհետեւ ամսէ ամիս կանոնաւորապէս և ժամանակին հա. տարակել առաջիկայ յունիս ամսէն սկսած, տպագրական նոր կարգադ. րութեան մը շնորհով :

Սոյն թուի պարունակած յօդուած. ներն են «Անհուն փոքրիկները», Գ. Մեծատուրեան «Գիւղական կեանքը», Գ. Մեծատուրեան «Բոյսերի կաղմա. կան և անդական տարրեր», Մ. Նա. թանեան «Ինչ պէտք է ընենք մեր աղջիկները. «Երկրագործական փըշ. րանքներ» (Երկրագործական կարևոր մանրգիտելիքներ) «Հաւաքածական» «Գոհարներ» (Երկրագործութեան վը. րայ ընտիր խօսքեր) :

«Գուրծան»ի տարեկան բաժնորդա. գինն է Տաճկաստանի համար 10 ֆր., իսկ ուրիշ ամէն երկրներէ համար 12 ֆր. կանխիկ :

Նոր հասցէն է

K. Médzadourian
53, rue Boulard PARIS (14)

* *

Ուրախութեամբ կը տեղեկանանք որ «Գուրծան»ի տնօրէն-խմբագիրը Տիար Գ. Մեծատուրեան Երկրագոր.

ծութեան իր մատուցած բարեգ ծա. ւայութիւններէ համար արժանացել է Ֆրանսական կառավարութենէն ը. ւանալու Երկրագործական Արժանիք (Mérile agricol) Ասպետութեան աստի. ճանն ու պատուանշանը :

* *

Տիար Գ. Մեծատուրեան Բարիք երկրագործական ընդհանուր մրցմա. միջոցին քննիչի պաշտօն վարելու հա. լիութեամբ լինելով Ֆրանսաի երկր. գործական նախարարութեան կողմէ և իր պաշտօնավարութիւն լաւ գնա. հատուած լինելով, մրցման հանդէս վերջանալէն յետոյ արժանացեր գեղեցիկ վարձատրութեան մը՝ հա. շակերտ մէտալի մը՝ Ֆրանսական Հա. րապետութեան և երկրագործակա. նախարարութեան կողմէն :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

«Կիպրոսասէր Հայ մը» 20 ֆրան զրկելով մեզ, նուիրեց մէկ տարեկա. լանի Արմէնիա Կիպրոսի Նիկոսիա քա. ղաքի «Հայկական Ակումբ»ին (Armenian Club) :

ՓՈՔՐԻԿ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

*** ՉԷՉՈՔ. — Չեր յօդուած հրատարակումը կը սկսի յաջորդ. ւով :

Բրովիտեմ. ԳՐԱԴԱՐԱՆ. — Սո. ցած ենք ձեր զրկած 20 ֆր. ը. ւ սկսելիք չըջանին համար :

Ր Ա Ֆ Յ Ի Ի Կ Ե Ա Ն Ք Ի Ց

(Շաբ. 35րդ քուէն)
VI

Բաֆֆիի յօդուածի տարին ե. րբ մի օր թիֆլիսում լուր տարա. վեց, թէ գիշերը ինչոր անյայտ շա. քործներ յարձակվել են վիպասա. բնակարանի վրայ իբրև թէ նրան զ. պանելուն պատակով յէ. ժամանակն բնակվում էր այն բնակարանում, ևս համառօտ նկարագրեցի յօդու. ծիս սկզբում : Գաղաքի կենտրոնա. մի յայտնի փողոցի վրայ, տեղի ու. ցած եղելութիւնը յանդուգն էր, նաւանդ որ յարձակման ենթարկվ. ծը մի հասարակ մարդ չէր : Ուս. անգործ մարդիկ սկսեցին հազար. մի անտեղի ենթադրութիւններ ա. որոնց թուում էր և՛ այն, թէ ին. մեղուակ անների դրդամբ էր ե. յարձակումը :

Տեսնենք ինչպէս էր պատմում ք. րաֆֆին այդ եղելութիւնը :

— Մինչև ուշ գիշեր պարապվել յետոյ, ես մոմբը հանգցրի և ան. ննջարանս : Շատ էի քնել թէ քիչ չը գիտեմ, յանկարծ մի խուլ աղ. ինձ զարթեցրեց : Ես իսկոյն ու. թռայ և բնազդուով ձեռս տարե. դէպի բարձս, որի տակ միշտ պահ. էի մի ատրճանակ, Աղմուկը լսվում. իմ կարինեթից : Այստեղ ալկա. հասան մարդկային չնչններ. թուաց, որ մի քանի մարդիկ գի. են գէպի իմ ննջարանը և արդէն զու. են բանալ կարինեթիս դռնը :

Ամէնքն ալ, մինչև անգամ Ռուսերը,
 իրենք քոչ ցոյց կուտան այս երկու մեծ
 սղգերի միջև գոյացած համաճայնութեան
 լրայ որ նոր գրաւական մը կը համարուի
 Յւրոպայի խաղաղութեան :

ՌՈՒՍԵՏԻԱՆԱԿԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ապրիլ 13ի չորեքշաբթի օրը, որ ձառնցիներն 8րդ անգամ լինելով բարակ-
ժեցին Բորդ Արթուրը, շատ աղէտալի օր
մեկը առաւելան նաւատորմին համար,
ձառնական մի քանի մարտանաւեր մօ-
տեցած էին Բորդ Արթուրի նաւահան-
գատի բերանին, առաւելան մարտանաւերն
երբ տեսան որ քիչուոր են ատոնք, դուրս
եկան անոնց գէտ կռուիլ և երբ ճարձա-
կան մարտանաւերն սկսան յետ փախչել,
Ռուսերն հետապնդեցին անոնց, բայց
երբ տեսան որ ճարձական բազմաթիւ
մարտանաւեր օգնութեան կը հասնին ա-
նոնց, առաւելաները խոհեմութիւն հա-
ժարեցին վերադառնալ իրենց նաւահան-
գիստ: Սակայն անոնց վերադարձի դժին
վրայ ձառնցիներն արդէն ընդծովեայ դօր-
քիւններ զետեղած են եղբր գաղտնապէս,
ատոնցմէ մէկին կը դարձնուի «Բէգրորաւ-
լովս» չոգենաւը որին մէջ կը գտնուէր
նաւատորմին ընդհանուր հրամատար
Մակարով ծովահալը: «Բէգրորաւլովս»
անմիջապէս պայթելով կընկղմի, ծովա-
կային հետ մէկտեղ ծովամոյն ընելով նա-
ւային 40 ընտիր սպայներ և 750 զօրք:
Ազատուած են միայն 20 հոգի որոնց մէջ
է նաև Սիրիլ զուգը որ վէրքեր միայն
ստացած է: Ծովակալ Մակարով Ռուսիայի
ամէնէն ճարտար և փորձառու ծովա-
կալներէ մին էր, փաստուած չոգենաւերն
ալ ամէնէն ընտիրներն էին, այնպէս որ
խաղաղական ծովին վրայ շատ տկարա-
ցաւ այժմ Ռուսիայի ոյժը:

Յամաքի կողմէն ալ կը յառաջանան ձա-
ռնցիները, ապրիլ 3ին մտան Քօրէսի
հիւսիսակողմի Վիժու քաղաքը որ գրա-
ւած էին Ռուսերը, ասոնք առանց կռուի
յետ քաջուեցան Նալու գետի աջ կողմը,
մանչուրական ափին վրայ:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴ

Մեր կամքէ անկախ պատճառներ
ով, որոնց մանրամասնութեան մըտ-
նել այստեղ աւելորդ կը համարինք,
Արմենիայի վերջին թիւերը շատ ու-
շացան հրատարակուելու:

ԺԸ չըլանէն մինչև այժմ տակաւին
37 թիւ տուած ենք. այս չըլան ամ-
բողջացունելու համար մնացած 6
թիւերն ալ հետզհետէ պիտի տանք
մեր բաժնորդներին, այնուհետև նոր
չըլանը մտնել կարենալու համար:
Այս կերպով մեր բաժնորդները կոր-
սնցուցած չպիտի լինին իրենց ստա-
նալիք թերթերի թուական իրաւուն-
քը. միայն մենք մեր ժամանակ ան-
ցուցած պիտի լինին կորստով: Այսու
ամենայնիւ, հին լուրեր չտալու հա-
մար՝ թերթին ճակատը պիտի դնենք
ամէն մէկ թուի հրատարակուած օրը,
անոր ներքև ալ իմացունելով թէ
բաժնորդագիրն արդէն վճարած բաժ-
նորդները նոյն թիւն ստանալով՝ ի-
րենց բաժնորդագիրն ստացագրին մէջ
նշանակուած հաշուին համեմատ ո՞ր
ամսի թիւերի փոխարէնը ստացած
կը լինին. ատով կը հասկնան նաև ի-
րենց բաժնորդագրութեան հաշիւը:

ՏՕՔԵՕՐ Ս. ՅՈՎՆԱՆԻԱՆ

Բարիքի Բժշկական Ակադէմիայէն
վկայուած Տօքթօր Սիմոն Յովնան-
եան երկար տարիներէ ի վեր ուսում
նասիրած լինելով «cancer» ի բուժու-
մը, յանձն կառնէ գոհացունել այն
ամէն հիւանդներ որոնք այս հիւան-
դութիւնով կը տառապին: Հասցէն՝

Docteur S. Hovnanian
(Yonne) MALIGNY

ՄԱՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՆՈՒ ԳԻՐԳԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ
ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիր-
քերը որոնց առջև նշանակուած գի-
նքերն մէջ հաշուուած է նաև զրկե-
լու փոստի ծախքը:

Ծրարները ապահովագրուած
(recommandé-registré) ստանալ ու
զողները պէտք է որ ամէն մէկ ծրա-
րի (մինչև 2 քիւ) համար 25 սանթիմ
ապահովագրութեան ծախքը վճարեն:

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծա-
խու գտնուած գիրքերի մանրամաս
ցուցակը հրատարակուած է Արմենիայի
17րդ շրջանի 38, 39 և 40 թիւերին
մէջ:

Այդ թիւերէն յատկապէս աւելի
տպած լինելով, պատրաստ ենք ձրիա-
պէս զրկել անոնց որոնք կը փափա-
քին մեր գրացուցակներ ունենալ,
եթէ գոնէ 50 սանթիմ զրկելով գիրք-
ուզեն մեզնէ նախապէս. այդ ուզուած
գրքի ծրարին մէջ գրուելով կը ղըր-
կուին գրացուցակներն ալ:

Ամեն երկրի փոստերը, քանի՜ սան-
թիմի համար ալ լինի, մանտա տը
փոստ կուտան մեզ վճարուելու համար
Մարսէլի մէջ:

ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱՆ (1794-1894)
ՅՈՐԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւո-
րութեան դարադարձին առթով 1894
թուականին հրատարակուած այս միա-
ձալ գիրքով և լուսատիպ (phototypi-
que) շքեղ պատկերի մեծութիւնն է
50x35 հարիւրորդամէթր և ապուած
է 70x45 հարիւրորդամէթր քարտո-
նի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով:
Մէջտեղը գրուած է հայ լրագրու-
թեան հիմնադրին, Տ. Յարութիւն
Քհնյ. Եմաւոնեանի, պատկերը և բո-
լորտիքը՝ 1894ին հայերէն լեզուով
հրատարակուող բոլոր լրագրները,
անոնց գրէթէ ամենքի խմբագրապե-
տերի պատկերներով:

Գինն է 4 ֆրանք, ճանապարհա-
ծախքը մէկտեղ հաշուած. իսկ Պարս-
կաստանի հասնար 2 ֆրանք և 50
սանթիմ:

Գալեկքեարեան Հ. Գ. — Գատու-
թիւն Հայ լրագրութեան ի սկզբանէ
մինչև մեր ժամանակը. Հատոր Ա.
1794-1860: Մէկ լուսատիպ պատկե-
րով: Գինն է, ճանապարհածախքով
մէկտեղ, 2 ֆր. և 50 սանթիմ:

Վերագրեալ թէ՛ պատկերը և թէ՛
գիրքը կարելի է ստանալ Արմենիայի

խմբագրատանէն, արժէքը կանխիկ
զրկելով:

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒ

(Կ. ՊՕԼՅՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵՆՏՐԵՆ ԱՒՆՈՒԱՆ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՂԱՂԱՔԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տխուր
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թե
անբարոյական մի հայր իւր ազգական-
ուած վարքուբարքով որչա՞փ շարիք-
ների պատճառ դարձած է և վերջ
վերջոյ ինք ալ իւր սրտու ձեռքը
ազաննուած և անհետացած է աշ-
խարհէ: Գինն 4 ֆրանք:

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ
(ԶԱԲԱՐԻԱ ՍԹՈՅԱՆՈՎ)

ՅՐԱՆՍԵՐԵՆԷ ԲԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՄԻՐՏԻՑ ԳՈՐԾՈՒԳԱԼԵԱՆ
1894

Պուլկարիայի անկախութեան հե-
րոսներէ մէկին, Զաքարիա Սթոյա-
նովի, որ իր ընդունակութեան շնոր-
հով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւ-
ղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզ-
հետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յե-
ղափոխական գործիչ, խմբագրապետ
և վերջապէս ազատ Պուլկարիայի Ազ-
գային ժողովի նախագահ դառնալ
խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրու-
թիւնն է, ուր ուշադրութեան արժանի
տեղեկութիւններ կան նաև Պուլկա-
րիան թիւրքի լուծէն ազատելու աշ-
խատող պուլկար հայրենասէր յեղա-
փոխականների գործունէութեանը մա-
սին: Սկիզբը գրուած է նաև հեղի-
նակին, Բրօքսէէօր Լուի Լըժէի, և
Թարգմանչին միջև եղած թղթակ-
ցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգ-
մանութեանն առթով:

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ
իր յառաջաբանի վերջ թէ «Զար-
մանք պիտի պատճառէ ինձ եթէ ըն-
թերցողների հետաքրքրութիւնը
չարժի պետական մարդ դարձած մի
գիւղացիի այս վաւերական պատմու-
թեան վրայ»:

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ
1 ֆրանգ և 40 սանթիմ:

Տարածելու համար մեծ քանակու-
թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը
լինի:

(Պարսկաստանի Հայերին համար
1 ֆրանգ է:

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԳՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ԳՐԱՐ ՈՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրե-
նասիրական ոտանաւորներէ մի քանի
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իւր-

րեւ նմոյշներ զանազան քաղաքներ
մէջ և զանազան ապաւորութիւններ
տակելու երբեք գրած ոտանաւորներէ
որոնք ժամանակին հրատարակուած չե-
լինելով կորսուած են այժմ: Այն մի
քանի ոտանաւորներ որոնք իբրև նմոյշ
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ,
ցիւր և ցան կը գտնուին Կ. Պօլիս աշ-
պարհուած ազգային երգարաններին
մէջ՝ որոց վերադին ապագրութիւնն
վաղուց արդէն արգելուած է, և Ազա-
ւ Երմեկալը արգելինքն մէջ: Նմոյշներ
մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըր-
ւած են նաև թէ այդ ոտանաւորներ
ինչ ապաւորութիւններ տակ ներշն-
չուելով գրուած են: Գինն 15 սանթիմ:

ՀՐԱՏԱՐԱԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարա-
կած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ
կը լինի Պարսկաստանի Հայերին հա-
մար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ
նշանակուած գիներով:

Ա. ՀԱՅ ԳԻՒՅԱԶՆՈՒՂԻ ՄԸ (Մպաւած)
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻ
Գ. ՍԱԼՄՈՍ ԻՍՐԱԵԼԻ

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ԵՒ
ԿԵՆՏՐԵՆԻ ԳՈՒԼԿԱՐ ԱՂՏԱՄ-
ԱՂԵՅԱՑ (Սպաւած)

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՂԵՆԵՐԸ —
Զ. ԳԱՄԱՒ ԳԱՐԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ ալբուրեմի աւարտե-
լուց (Սպաւած)

Զ. ԼԻՆԵՒ ՕՐԵՆԲԵՐ ՑԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՄ
(Սպաւած)

Ը. ԹԻՐԻԳԻԱՆ ՀԱՅԵՐՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԳՐԱ-
ՑԻՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերին և իրենց
գրողի ազգերի վրայ վիճակագրական
և ցեղաբանական ամփոփ և հետա-
քրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պա-
րունակէ: Թիւրքահայաստանի մէջ իւր-
նակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչների
թիւին բաղդատական մէկ ցուցակ
այ կցուած է տետրակին վերջը): Գին
50 սանթիմ (35 սանթիմ):

Թ. ՎՐԵՆԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիայի
Ա. Կարեղանի թիւերը այժմ բոլորը
վին ապաւած և միեւնոյն ժամանակ
չատերի հետաքրքրութեան առարկայ
դարձած լինելով, այդ շրջանի էջ 8.

Յոթութուգալեանի գրած առաջնորդ
յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփ-
ուած են Յուշարարի մէջ որ ութածո
դիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ)
(1 ֆրանք): 1 ֆր. 40 սանթիմ:

Ժ. ՎՐԵՐ (Պուլկարիայի մէջ թիւրքերի
արած բարբարոսութիւններէն մի փոք-
րիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց
կուտայ թէ Պուլկարներն ինչպիսի մի-
ջոցների դիմած են իրենց վրէժ լու-
ծելու համար): (15 սանթիմ), 20 սանթիմ:
ԺԱ. ԲՈՒՄԱՍ ԲՈՅԱՐԻՍ (Յունաստանի մէ-
ջ թիւրքերի արած բարբարոսութիւն-
ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկա-
յացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներ
ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց
վրէժ լուծելու համար): (0,15 սանթիմ)
20 սանթիմ:

ՏՆՕՐԵՆ—ԻՄՐԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԵԼ

Հայերէ տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie du Midi